

EWA KRUK

SKARGA W POSTĘPOWANIU
PRYWATNOSKARGOWYM

Zasada skargowości, która wyznacza model procesu karnego, uzyskuje w postępowaniu z oskarżenia prywatnego swoisty wyraz dzięki temu, że prawo skargi oddane zostało w ręce pokrzywdzonego¹. Wyjątkowo czyn prywatnoskargowy staje się przedmiotem wszczęcia postępowania przygotowawczego z urzędu w trybie art. 60 k.p.k., jeżeli wymaga tego interes społeczny. Istnienie tego interesu podlega swobodnej ocenie prokuratora.

Prywatny akt oskarżenia, podobnie jak publiczny akt oskarżenia, wszczyna postępowanie sądowe jako żądanie uprawnionego oskarżyciela. Spełnia zatem funkcje impulsu procesowego² inaugurującego sądowy tryb prywatnoskargowy. Oskarżyciel prywatny nie ma ustawowego obowiązku wniesienia i popierania aktu oskarżenia. Staje się dysponentem skargi przed sądem. W przeciwieństwie do skargi publicznej, zawisłość sprawy powstała z momentem wniesienia skargi prywatnej może być usunięta w fazie wstępnej na skutek zarządzenia prezesa sądu o uznaniu skargi za bezskuteczną (art. 120 § 2 k.p.k.). Uznanie aktu oskarżenia za bezskuteczny nie zamyka drogi pokrzywdzonemu do złożenia ponownie nowego aktu oskarżenia. Wniesienie skargi do sądu przez oskarżyciela obliguje sąd do podjęcia działalności procesowej określonej przepisami ustawy karnoprocesowej³. Do czynności tych zalicza się kontrolę formalną aktu oskarżenia, a następnie skierowanie sprawy na obligatoryjne posiedzenie pojednawcze. Postępowanie z oskarżenia prywatnego na tym etapie może zakończyć się za zgodą stron na rozwiązanie konfliktu w drodze pojednania lub mediacji (art. 23a k.p.k.). Dopiero negatywny wynik czynności concyliacyjnych otwiera drogę do rozprawy głównej przed sądem.

W polskim procesie karnym geneza instytucji skargi prywatnej sięga kodeksu postępowania karnego z 1928 r., a następne ustawy z pewnymi zmianami konsekwentnie zachowały ją w procesie karnym.

¹ M. Lipczyńska, (w:) Z. Kegel, A. Kordik, M. Lipczyńska (red.), *Polski proces karny*. Część II. *Przebieg procesu*. Część III. *Postępowania szczególne*, Warszawa–Wrocław 1971, s. 196.

² S. Stachowiak, *Funkcje zasady skargowości w polskim procesie karnym*, Poznań 1975, s. 26.

³ *Ibidem*, s. 89.

Zakres przedmiotowy występów ściganych z oskarżenia prywatnego zawiera kodeks karny⁴. Określenie przestępstw poddanych temu trybowi nie nastąpiło za pomocą klauzuli generalnej, a przez wskazanie trybu przy poszczególnych przestępstwach⁵. Obecnie należą do niego następujące występk: umyślny lekki uszczerbek na zdrowiu (art. 157 § 2 k.k.), nieumyślny lekki uszczerbek na zdrowiu (art. 157 k.k.), zniesławienie w typie podstawowym (212 § 1 k.k.), zniesławienie typ kwalifikowany, gdy popełnione jest za pomocą środków masowego komunikowania (art. 212 § 2 k.k.), znieważenie (art. 216 § 1 i 2 k.k.), naruszenie nieetykalności cielesnej (art. 217 k.k.). Generalnie, mając na uwadze charakter tych występów, można stwierdzić, że są to czyny mniejszej wagi. Przyjęcie założenia niskiego stopnia społecznej szkodliwości czynów z oskarżenia prywatnego jest z góry ocenne i nie zawsze trafne. Zdaniem A. Marka, społecznie szkodliwy charakter mają nie tylko czyny skierowane przeciwko dobrom ogólnym, lecz również przeciwko dobrom poszczególnych obywateli, którym prawo powinno zapewnić należytą ochronę⁶. W literaturze słusznie przyjmuje się, że decyzja prawodawcy o zakwalifikowaniu danego przestępstwa jako prywatnoscargowego, uzasadniona jest faktem, że czyny te naruszają tylko interes pokrzywdzonego, interes zbiorowy zaś tylko pośrednio, i tylko pod warunkiem, że dotknięty jest interes indywidualny⁷. Ochrona praw jednostki w tych konkretnych sprawach pozostawiona jest indywidualnej ocenie samego pokrzywdzonego, chociaż nie bez znaczenia pozostają indywidualne warunki osoby pokrzywdzonej jak i charakter występk. W tych sytuacjach, jeżeli wymaga tego interes społeczny, ingerencja państwa jest prawnie uzasadniona (art. 60 k.p.k.).

Istota i charakter skargi prywatnej stała się przedmiotem wnikliwej analizy W. Daszkiewicza, który stwierdza: „Skarga prywatna tak samo jak publiczna jest aktem procesowym. Nie należy ona do dziedziny prawa materialnego, nie jest warunkiem karalności czynu, lecz jedynie warunkiem wszczęcia postępowania. Przepisy określające tryb ścigania są przepisami procesowymi, niezależnie od tego czy znajdują się w kodeksie postępowania karnego czy w kodeksie karnym. (...) W procesie zbudowanym w oparciu o zasadę skargowości skarga upraw-

⁴ Katalog przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego został uwzględniony w pierwszym kodeksie karnym z 1932 r., Rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 11 lipca 1932 r. – kodeks karny (Dz.U. Nr 60, poz. 571 z późn. zm.). Katalog przestępstw, w stosunku do obowiązującego pod rządami kodeksu postępowania karnego z 1969 r., został poszerzony o kwalifikowaną postać pomówienia oraz znieważenia, a zredukowany poprzez pominięcie przestępstw naruszenia miru domowego i naruszenia tajemnicy korespondencji w: A. Gaberle, *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Zakamycze 1998, s. 27. Obecnie art. 46 ust. 1 prawa prasowego wyrokiem TK został uznany za niezgodny z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji RP, wyrokiem TK z dnia 1 grudnia 2010 r. Zgodnie z tym wyrokiem przepis ten traci moc z dniem 14 czerwca 2012 r. (Dz.U. 2010, Nr 235, poz. 1551).

⁵ R.A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zablocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Warszawa 2004, s. 396.

⁶ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 6.

⁷ S. Waltoś, *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 169; J. Grajewski, (w:) J. Grajewski (red.), L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, komentarz do art. 425–673 k.p.k., Warszawa 2010, s. 185.

nionego oskarżyciela jest więc konieczna we wszystkich sprawach, bez względu na to czy chodzi o przestępstwo publicznoskargowe, czy przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego. Nie ma pod tym względem żadnej różnicy między przestępstwami ściganymi skargą publiczną i skargą prywatną. Brak skargi prywatnej jest brakiem przesłanki procesowej, uniemożliwiającym orzekanie o przedmiocie procesu, winie i karze. Przepisy o ściganiu z oskarżenia prywatnego określają wyłącznie tryb ścigania i uprawnienia procesowe stron. W naszym prawie wniesienie skargi prywatnej jest czynnością czysto procesową, a sama skarga jest aktem par excellence procesowym”⁸.

Wniesienie prywatnego aktu oskarżenia na podstawie art. 487 k.p.k. nakłada na sąd obowiązek podjęcia czynności procesowych, w tym mogą to być czynności wskazane w art. 488 §2 k.p.k.

Natomiast w art. 488 §1 k.p.k. racjonalny prawodawca użył sformułowania „Policja na żądanie pokrzywdzonego przyjmuje ustną lub pisemną skargę”. Z przepisu tego wynika, że oświadczenie pokrzywdzonego jest żądaniem, które może przybrać formę pisemną lub ustną do protokołu (art. 143 § 1 k.p.k.). Zgłoszenie żądania podjęcia czynności w stosunku do sprawcy czynu ściganego z oskarżenia prywatnego nie musi być zobligowane wskazaniem sprawcy z imienia i nazwiska. Czynność pokrzywdzonego nakłada na Policję ustawy obowiązek przyjęcia skargi i przesłania jej do sądu. Policja „w razie potrzeby” zabezpiecza dowody. Do Policji należy ocena, czy rzeczywiście konieczne jest podjęcie tych czynności⁹. Przyjmuje się, że zabezpieczenie dowodów może oznaczać również ich poszukiwanie, ze względu na to, że dopiero wówczas będzie można je zabezpieczyć¹⁰. Niezbędne jest wykonanie czynności, które wyeliminują niebezpieczeństwo utraty lub zniszczenia dowodów¹¹. Czynności podjęte na podstawie art. 488 k.p.k. stanowią faktyczne wszczęcie postępowania w sprawie z oskarżenia prywatnego¹². Jeżeli pokrzywdzony wskazał osobę sprawcy przestępstwa, wywołują one skutek w postaci przerwania biegu przedawnienia¹³.

Zasadność zróżnicowania pojęć użytych w art. 487 k.p.k. i art. 488 możemy odczytać z wyrażonego przez Sąd Najwyższy stanowiska, że „Skarga jest pojęciem szerszym i mniej sformalizowanym, mającym podobne znaczenie procesowe jak zawiadomienie o przestępstwie, które – co oczywiste – może odnosić się do anonimowego sprawcy, którego ustalenie może nastąpić przez Policję w drodze czynności przewidzianych w art. 435 k.p.k. (obecnie 488 k.p.k.) a dokonanych właśnie po to, by na ich podstawie pokrzywdzony mógł wnieść dopiero akt oskarżenia”¹⁴.

⁸ W. Daszkiewicz, *Oskarżyciel w polskim procesie karnym*, Warszawa 1960, s. 255–256, 260.

⁹ R.A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 402.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, s. 403.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Postanowienie SN z dnia 17 kwietnia 1997 r., I KZP 4/97, Wokanda 1998, nr 1, s. 16.

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i skarga pokrzywdzonego to oświadczenia procesowe o charakterze postulującym.

Normą – wzorcem prawidłowości w stosunku do formy w aspekcie zewnętrznym wszelkich oświadczeń procesowych jest art. 116 k.p.k.¹⁵ Wspólną cechą skargi i zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa jest prawo wyboru złożenia oświadczenia w formie pisma procesowego lub ustnie do protokołu¹⁶. Dokumentacja czynności przyjęcia ustnego zawiadomienia wymaga sporządzenia protokołu (art. 143 § 1 k.p.k.). Przyjmując argumentację *a minori ad maius*, art. 143 §1 k.p.k. może również stanowić podstawę dokumentacji czynności z przyjęcia ustnej skargi pokrzywdzonego. Skoro z zawiadomienia obligatoryjnie sporządza się protokół, to tym bardziej wymagana jest ta forma dla wyższego rangą aktu, jakim jest skarga zasadnicza z oskarżenia prywatnego. Wydaje się, że do złożonej w formie ustnej skargi pokrzywdzonego może mieć zastosowanie art. 116 k.p.k. Przepis ten statuuje, że „jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, strony mogą składać wnioski i inne oświadczenia na piśmie lub ustnie do protokołu. Takim oświadczeniem jest skarga złożona ustnie przez pokrzywdzonego. Sporządzenie protokołu z tej czynności odpowiada wymogom formalnym art. 116 k.p.k.

Oprócz właściwej formy, na prawidłowy procesowo kształt czynności wpływają też elementy treści. Dla oceny znaczenia czynności procesowej istotna jest rzeczywista treść złożonego oświadczenia¹⁷.

Zawiadomienie to oświadczenie procesowe, które może występować w formie czystego oświadczenia wiedzy, kiedy osoba fizyczna lub inny podmiot prawny posiadający wiedzę o popełnionym przestępstwie zawiadamia organ upoważniony do jego ścigania (art. 304 §1 i §2 k.p.k.), bądź jako podwójne oświadczenie procesowe, czyli oświadczenie wiedzy połączone z oświadczeniem woli w przypadku zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa ściganego na wniosek uprawnionego podmiotu¹⁸. Elementem obligatoryjnym zawiadomienia jest oświadczenie wiedzy. Specyfika oświadczeń wiedzy zawartych w zawiadomieniu zasadniczo pełni funkcję informacyjną i za prawidłowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa można uznać takie, które pozwala organowi postępowania przygotowawczego na stwierdzenie czy istnieje podstawa do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, czyli zawiadomienie zawierające ładunek informacyjny uzasadniający przyjęcie podejrzenia popełnienia przestępstwa (303 k.p.k.)¹⁹. Stanowi ono podstawę faktyczną przyjęcia „uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa” (art. 303 k.p.k.). Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa wywołuje skutek procesowy w postaci wszczęcia postępowania przygotowawczego, odmowy

¹⁵ K. Woźniewski, *Prawidłowość czynności procesowych*, Gdańsk 2010, s. 100.

¹⁶ Zob. szerzej K. Woźniewski, *Prawidłowość...*, op. cit., s. 101–103.

¹⁷ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2007, s. 624–625 i cyt. tam literatura.

¹⁸ K. Woźniewski, *Prawidłowość czynności procesowych...*, s. 131.

¹⁹ K. Woźniewski, *Prawidłowość czynności procesowych...*, s. 131–132.

wszczęcia postępowania lub podjęcia czynności sprawdzających na podstawie art. 307 k.p.k. i wydania stosownej decyzji. Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa wszczyna zatem stadium przygotowawcze, śledztwo lub dochodzenie (niezależnie od skutków wydanej decyzji – postanowienia o wszczęciu lub odmowie wszczęcia).

Skarga należy do tych czynności procesowych, które polegają przede wszystkim na oświadczeniu woli²⁰. Jest to oświadczenie o charakterze postulującym, zawierającym wniosek o rozpoznanie sprawy²¹. Do treści skargi należy również oświadczenie wiedzy oskarżyciela, stanowiące jakby podstawę dla jego oświadczenia woli ścigania²². Skargą nazywa się wniosek (żądanie) podmiotu bezpośrednio zainteresowanego²³ wszczęciem postępowania sądowego. Oznacza to, że pokrzywdzony żąda pociągnięcia określonej osoby do odpowiedzialności karnej²⁴. Pokrzywdzony musi zatem mieć świadomość tego, że w taki sposób przyczynia się do sformułowania surrogatu aktu oskarżenia, na podstawie którego będzie toczył się postępowanie karne²⁵. Pokrzywdzony w skardze nie musi wskazać z imienia i nazwiska sprawcy, ponieważ od Policji może oczekiwać pomocy w jego ustaleniu; skarga może być skierowana przeciwko anonimowemu sprawcy²⁶. Przykładowo, pokrzywdzony informuje, że został uderzony i znieważony przez pracownika ochrony w dyskotecce. Właściciel zatrudnia kilku pracowników ochrony. Pokrzywdzony nie potrafi wskazać, który z nich mógł dokonać tego czynu. Ustalenie kto z imienia i nazwiska w danym dniu pełnił dyżur należy do obowiązku Policji. Z momentem ustalenia w trybie art. 488 § 1 k.p.k. sprawcy skarga prywatna staje się *sui generis* aktem oskarżenia²⁷. Policja nie posiada upoważnienia do oceny zasadności skargi, a zobowiązana jest przesłać ją do sądu właściwego. Organ

²⁰ W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny część szczególna*, Poznań 1996, s. 56.

²¹ S. Stachowiak, *Funkcje...*, s. 29.

²² Ibidem, s. 30.

²³ M. Cieślak, *Polska procedura karna*, Warszawa 1984, s. 280.

²⁴ R.A. Stefański, J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 586; tak też, T. Razowski, A. Tomaszewski, *O właściwym rozumieniu skargi o wszczęcie postępowania w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego (art. 488 § 1 k.p.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 6, s. 156; M. Poliwka-Pacana, *Poprawność opisu czynu zabronionego i jego prawidłowej kwalifikacji w prywatnym akcie oskarżenia a zasada szybkości*, (w:) Z. Cwiąkański, G. Artymiak (red.), *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego w świetle kodyfikacji karnych z 1997 r., i propozycji zmian*, Warszawa 2009, s. 176.

²⁵ T. Razowski, A. Tomaszewski, *O właściwym rozumieniu skargi...*, s. 156. Autorzy zasadnie podnoszą że stosownie do zasady lojalności procesowej (art. 16 § 2 k.p.k.), pokrzywdzony powinien być uprzedzony o regułach odpowiedzialności za przestępstwo z oskarżenia prywatnego, tj. policja może uznać brak podstaw do zabezpieczenia dowodów w sprawie, a także o tym, iż po wpłynięciu skargi do sądu pokrzywdzony będzie zobligowany do zapłaty zryczałtowanej równowartości wydatków (art. 621 § 1 k.p.k.), o ile oczywiście nie zostanie całkowicie lub częściowo zwolniony z tego obowiązku (T. Razowski, A. Tomaszewski, *O właściwym rozumieniu skargi...*, s. 156–157)

²⁶ R.A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 402.

²⁷ J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 188.

ten pełni swoistą rolę pośrednika między oskarżycielem prywatnym a sądem. Zasadniczą konsekwencją przekazanie skargi do sądu jest wszczęcie postępowania jurysdykcyjnego. Zgodnie z zasadą skargowości wszczęcie postępowania sądowego może nastąpić tylko na żądanie uprawnionego oskarżyciela. Żądanie to winna zawierać skarga niezależnie od jej formy złożenia. Żądanie kieruje uprawniony oskarżyciel, tj. pokrzywdzony lub podmioty uprawnione do wykonywania jego praw na mocy art. 51 k.p.k. i 52 k.p.k.

Jeżeli strona wybiera pisemną formę czynności procesowej, jej pismo musi odpowiadać ogólnym wymogom z art. 119 k.p.k. i szczególnym z art. 487 k.p.k. Skarga pokrzywdzonego złożona w formie ustnej wymaga sporządzenia protokołu. Protokół z tej czynności może być sporządzony na podstawie art. 116 k.p.k. Protokół z przeprowadzonej czynności podpisuje pokrzywdzony – oskarżyciel prywatny (art. 150 k.p.k.). Istotne jest, aby w przypadku, kiedy skarga jest składana za pośrednictwem Policji, została zachowana przez funkcjonariusza należyta staranność (opis czynu, wyraźne oświadczenie woli pokrzywdzonego)²⁸. Słusznie wskazuje się w doktrynie, że dane pismo procesowe by zastępowało akt oskarżenia, tj. by było surogatem aktu oskarżenia, musi wywoływać skutek procesowy identyczny do tego, jaki wywołuje wniesienie aktu oskarżenia²⁹.

Skarga z art. 488 § 1 k.p.k. jest rodzajem skargi zasadniczej, a zatem jej wniesienie na Policję jest wystarczające do wszczęcia postępowania przed sądem³⁰.

Zasadniczą postacią skargi karnej jest akt oskarżenia³¹. Jest on formą skargi karnej³². Akt oskarżenia to skierowany do sądu wniosek uprawnionego oskarżyciela o stwierdzenie winy oskarżonego w zakresie popełnionego określonego przestępstwa i wyciągnięcie stąd odpowiednich konsekwencji prawno-karnych³³. Co do zasady, kodeks postępowania karnego niezależnie od rodzaju aktu oskarżenia nakazuje zachowanie formy pisemnej i spełnienie wymogów dla określonego rodzaju aktu oskarżenia i warunków pisma procesowego z art. 119 k.p.k.

Odmienność zakresu pojęciowego zastosowanego przez ustawodawcę w art. 487 §1 k.p.k. i art. 488 §1 k.p.k. znajduje uzasadnienie w przedmiocie wyboru drogi zainicjowania postępowania przed sądem przez podmiot z reguły nie posiadający wiedzy prawniczej. Jest to ważne dla pokrzywdzonego rozwiązanie, ponieważ przeciętny pokrzywdzony nie ma świadomości odpowiedniej reakcji na przestępstwo, wyzwalającej jego własną aktywność, zmierzającą do uruchomienia drogi wymierzenia sprawiedliwości przez niezawisły sąd. O tym,

²⁸ Zob. M. Poliwka-Pacana, *Poprawność opisu czynu...*, s. 181; Z. Banasik, *Przyjęcie zawiadomienia o przestępstwie prywatnoskargowym w praktyce policyjnej*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8, s. 230–233.

²⁹ K. Zgryzek, *Skargi zastępujące akt oskarżenia w polskim procesie karnym*, (w:) A. Gerecka-Zołyńska, P. Górecki, H. Paluszkiwicz, P. Wiliński (red.), *Skargowy model procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Stanisławowi Stachowiakowi*, Warszawa 2008, s. 424.

³⁰ T. Razowski, A. Tomaszewski, *O właściwym rozumieniu skargi...*, s. 153.

³¹ S. Stachowiak, *Funkcje...*, s. 34.

³² R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 207.

³³ M. Cieślak, *Polska procedura karna...*, s. 282.

w jakim trybie ścigany jest czyn naruszający bezpośrednio jego dobro, dowiaduje się często od funkcjonariusza Policji. Dla obywatela kwestia ta jest niezmiernie istotna, bowiem w momencie powiadomienia organu uzyskuje on informację o sposobie zainicjowania procesu. Pokrzywdzony, wnosząc akt oskarżenia do sądu (art. 487 k.p.k.) lub składając skargę Policji (art. 488 §1 k.p.k.), uzyskuje rzeczywistą realizację ochrony jego praw.

Skarga prywatna, by wywołała przewidziane prawem skutki, musi pochodzić od uprawnionego oskarżyciela. Zgodnie z art. 59 k.p.k. oskarżycielem prywatnym jest pokrzywdzony, który wnosi i popiera oskarżenie o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego. W przypadku wniesienia i popierania oskarżenia przez kilku pokrzywdzonych tym samym czynem powstaje współuczestnictwo procesowe³⁴. Przyłączenie się do postępowania następuje na skutek oświadczenia, dla którego ustawa nie wymaga żadnej specjalnej formy³⁵. Wstąpienie w prawa oskarżyciela może nastąpić *per facta concludentia*³⁶. Przyłączenie się pokrzywdzonego do postępowania wszczętego w wyniku oskarżenia wniesionego przez innego pokrzywdzonego może nastąpić aż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej (art. 59 § 2 k.p.k.). Zakres pokrzywdzenia jest w tym przypadku identyczny i wobec tego skarga jednego z pokrzywdzonych powoduje rozpatrzenie sprawy z punktu widzenia całego czynu³⁷. Skarga jednego pokrzywdzonego powoduje wydanie orzeczenia co do całego czynu, prawomocne orzeczenie sądu stoi na przeszkodzie jakiemukolwiek nowemu procesowi o ten sam czyn³⁸.

Pokrzywdzony, który wnosi skargę prywatną, winien posiadać legitymację procesową do wystąpienia w roli oskarżyciela prywatnego. W celu wykorzystania przysługujących mu uprawnień wykazać się musi zdolnością do czynności prawnych³⁹. Status oskarżyciela prywatnego zasadniczo nabywa się z chwilą wniesienia i popierania prywatnego aktu oskarżenia przed sądem⁴⁰.

Wymogi formalne dla prywatnego aktu oskarżenia wyznacza art. 487 k.p.k. Przepis ten stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 332 i 333 k.p.k., które określają wymagania, jakim powinien odpowiadać akt oskarżenia w postępowaniu zwyczajnym⁴¹. Wydaje się, że ograniczenie aktu oskarżenia do warunków wskazanych w tym artykule umożliwi sporządzenie go każdemu przeciętnie rozumującemu pokrzywdzonemu. Jeżeli czynem prywatnoskargowym jest pokrzywdzona

³⁴ W. Daszkiewicz, *Oskarżyciel w polskim procesie karnym*, Warszawa 1960, s. 270.

³⁵ Ibidem, s. 273.

³⁶ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 353 i cyt. tam literatura.

³⁷ W. Daszkiewicz, *Oskarżyciel...*, s. 278.

³⁸ Ibidem.

³⁹ M. Polińska-Pacana, *Sądowa kontrola wymagań formalnych oskarżenia prywatnego w polskim procesie karnym*, (w:) I. Nowikowski (red.), *Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi*, Lublin 2007, s. 413.

⁴⁰ Zob. szerzej D. Gil, *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w polskim procesie karnym*, Warszawa 2011, s. 79 i n.

⁴¹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Warszawa 2007, s. 43.

osoba dysponująca wiedzą i doświadczeniem prawniczym to może sporządzić akt oskarżenia odpowiadający wymogom formalnym przewidzianym w art. 332 k.p.k. Zamieszczenie elementów formalnych przewidzianych dla oskarżenia publicznego może mieć uzasadnienie w jego interesie prywatnym. Akt oskarżenia może również sporządzić adwokat lub radca prawny, któremu pokrzywdzony powierza tę czynność lub udziela mu pełnomocnictwa do prowadzenia sprawy. W tej sytuacji sporządzany przeważnie jest akt procesowy spełniający wymogi z art. 332 k.p.k.⁴². Jest to praktyka korzystna dla oskarżenia, sądu i obrony, wskazuje ona bowiem linię obrony, ułatwia pracę sądu⁴³. Nie oznacza to jednak, że w każdym przypadku jest to faktycznie możliwe, np. pokrzywdzony nie zna sprawcy i nie potrafi go zidentyfikować, przedmiot zdarzenia nie jest do końca wyjaśniony, wtedy sporządzenie aktu oskarżenia przyjmuje postać uproszczoną.

Akt oskarżenia stosownie do wymogów pisma procesowego z art. 119 § 1 k.p.k. i art. 487 k.p.k. musi zawierać następujące *essentialia negotii*:

- oznaczenie organu, do którego jest skierowane,
- oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo,
- oznaczenie oskarżonego,
- oznaczenie zarzucanego czynu,
- wskazanie dowodów na których opiera się oskarżenie,
- datę i podpis oskarżyciela prywatnego.

Ponadto artykuł 621 § 1 k.p.k. nakłada obowiązek dołączenia do aktu oskarżenia dowodu uiszczenia w kasie sądowej zryczałtowanej równowartości wydatków⁴⁴.

Oznaczenie osoby polega na wskazaniu oskarżonego z imienia i nazwiska. Akt oskarżenia musi zawierać podstawowe dane pozwalające na identyfikację oskarżonego, ponieważ jednym z elementów przedmiotowo istotnych aktu oskarżenia jest dokładne określenie osoby sprawcy⁴⁵. Oznaczenie sprawcy będzie miało miejsce wtedy, gdy pokrzywdzony taką wiedzę powziął. Skarga złożona Policji może być skierowana przeciw niedookreślonej sprawcy⁴⁶. Słusznie zauważył

⁴² M. Lipczyńska, *Oskarżenie prywatne*, Warszawa 1977, s. 177.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 maja 2003 r., w sprawie wysokości zryczałtowanej równowartości wydatków w sprawach z oskarżenia prywatnego (Dz.U. Nr 104, poz. 980). Wysokość ryczałtu wynosi 300 zł.

⁴⁵ T. Razowski, *Uwagi na tle formalnej kontroli aktu oskarżenia*, (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. IX, Wrocław 2001, s. 162.

⁴⁶ Postanowienie SN z dnia 17 kwietnia 1997 r., I KZP 4/97, Wokanda 1998, nr 1, s. 16 w którym to SN stwierdził, że skarga ma podobne znaczenie procesowe jak zawiadomienie o przestępstwie. Stąd użycie terminu „podobne znaczenie” nie oznacza tożsamości pojęciowej z terminem „skarga”. Zob. też T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Zakamycze 2005, s. 158–159; Zob. również M. Poliwka-Pacana, która stwierdza „zdarza się, że skargi przekazywane przez Policję nie zawierają w protokole przyjęcia ustnej skargi o przestępstwie ściganym z oskarżenia prywatnego dokładnego opisu czynu umożliwiającego jego poprawną kwalifikację, oświadczenia woli pokrzywdzonego, że żąda on pociągnięcia określonej osoby do odpowiedzialności karnej. M. Pacana-Poliwka, *Poprawność czynu zabronionego...*, s. 181.

R.A. Stefański, że wskazanie danych sprawcy może powodować trudności w sytuacji, gdy pokrzywdzony nie zna z imienia i nazwiska sprawcy przestępstwa. Należy wówczas uznać za wystarczające podanie jego miejsca pracy⁴⁷. Sąd w celu ustalenia sprawcy z imienia i nazwiska może wydać polecenie dokonania przez Policję czynności dowodowych (art. 488 §2 k.p.k.). Nie zawsze jednak polecenie sądu z przyczyn obiektywnych będzie skutkowało jego realizacją. Taka sytuacja może mieć miejsce, jeżeli prawa pokrzywdzonego zostały naruszone czynem z art. 212 § 2 k.k. lub 216 § 2 k.k. za pomocą Internetu⁴⁸. Ustalenie sprawcy w tych warunkach jest możliwe, ale wymaga udostępnienia wykazu połączeń telekomunikacyjnych i w konsekwencji ustalenia danych osobowych abonenta⁴⁹. Zarówno pokrzywdzony, jak i Policja nie dysponują instrumentem prawnym pozwalającym na ich uzyskanie. Może to uczynić sąd, wydając postanowienie, w którym zobowiązuje administratora do wskazania forum, z którego były publikowane. Wykonanie postanowienia sądu może nastąpić w trybie art. 488 § 2 k.p.k. przez Policję. Nie jest to jednak zadanie proste. Z tego powodu samo udowodnienie uzyskania dostępu przy użyciu określonego hasła użytkownika nie jest wystarczające dla wykazania, że przestępstwo zostało popełnione przez osobę, której hasło użyto⁵⁰. Podobnie ma się sprawa z adresem IP komputera, który służył do popełnienia przestępstwa⁵¹. Tak samo uzyskanie na podstawie adresu IP od dostawcy dostępu do Internetu czy innego podmiotu nazwiska osoby, której przyznano adres, nie przesądza o tym, kto miał faktyczny dostęp do komputera⁵². Zapisy logów systemowych wskazujące adres podporządkowany do komputera mogą pomóc zidentyfikować sprawcę⁵³, ale nie oznacza to, że sprawca zostanie w ten sposób zawsze zidentyfikowany.

Brak oznaczenia sprawcy z imienia i nazwiska stanowi podstawę do uznania pisma za bezskuteczne na podstawie art. 120 § 1 i 2 k.p.k. Wydaje się, że w tej sytuacji zasadne byłoby przesłanie przez sąd skargi prokuratorowi, w celu usta-

⁴⁷ R.A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 399.

⁴⁸ Do podniesienia zarzutu o charakterze zniesławiającym kwalifikacja z art. 212 § 1 i § 2 k.k. uzależniona będzie od tego, czy zostanie on wykorzystany jako „środek masowego komunikowania” czy też „środek hermetycznej komunikacji interpersonalnej”. Z pierwszym typem mamy do czynienia wówczas, gdy treści tego rodzaju umieszczone zostały przykładowo na forum danego serwisu internetowego bądź też witrynie internetowej www. (World Wide Web). Nie może być natomiast tak kwalifikowane przesłanie pojedynczej osobie wiadomości za pomocą poczty elektronicznej (A. Barczak-Oplustil, M. Bielski, G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Kardas, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. II, komentarz do art. 117–277 k.k., Warszawa 2008, s. 791). Zob. szerzej R.A. Stefański, *Przestępstwa internetowe w Polsce. Analiza praktyki*, „Studia Prawnicze” 2005, nr 4, s. 121–128.

⁴⁹ B. Janusz-Pohl, P. Mazur, *Rola Policji w postępowaniu z oskarżenia prywatnego*, (w:) S. Lelental, J. Kudrelek, I. Nowicka (red.), *Czynności dochodzeniowo-śledcze i działania operacyjne policji a rola sądu w postępowaniu przygotowawczym*, Szczytno 2008, s. 371.

⁵⁰ A. Lach, *Dowody elektroniczne w procesie karnym*, Toruń 2004, s. 158 i cyt. tam literatura.

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem, s. 158–174.

lenia sprawcy i podjęcia decyzji w przedmiocie zasadności ingerencji prokuratora (art. 60 k.p.k.)⁵⁴. Szczególnie dotyczy to informacji o charakterze gospodarczym, mających istotne znaczenie dla działalności podmiotów na rynku⁵⁵. W tym wypadku chodzić będzie nie tyle o zniesławienie rozumiane jako naruszenie dobrego imienia, ile o zniesławienie w sensie utraty zaufania potrzebnego do prowadzenia określonej działalności⁵⁶. Dopiero negatywna ocena interesu społecznego przez prokuratora, a tym samym brak podstaw do wszczęcia postępowania z urzędu, powinna spowodować skutek w postaci wezwania pokrzywdzonego i przekazaniu mu danych o sprawcy, jeżeli został ustalony wraz z pouczeniem, jakie w tej sprawie może podjąć czynności.

Oznaczenie czynu zarzucanego zakreśla granice przedmiotowe skargi karnej. W prywatnym akcie oskarżenia powinno nastąpić określenie czynu zarzucanego oskarżonemu ze wskazaniem czasu, miejsca i okoliczności jego popełnienia (art. 487 k.p.k.). Opisane zdarzenie faktyczne musi wyczerpywać znamiona przestępstwa prywatnoskargowego. Opis czynu winien określać sposób zachowania sprawcy, umożliwiający przyjęcie w ocenie sądu, iż czyn stanowi przestępstwo⁵⁷. Opis czynu zarzucanego winien zawierać te wszystkie elementy, które mają znaczenie dla jego prawidłowej i pełnej kwalifikacji prawnej⁵⁸. Istotnym elementem jest wskazanie czasu popełnienia przestępstwa ze względu na przedawnienie karalności czynu (art. 101 § 2 k.k.).

Wskazanie dowodów na poparcie oskarżenia to podanie źródeł, które mogą potwierdzić, zdaniem oskarżyciela, jego tezę (imiona i nazwiska, adresy świadków, dołączone do aktu dokumenty lub rzeczy, albo wskazanie, gdzie one się znajdują)⁵⁹. W niektórych przypadkach przyjmuje się, że dopuszczalne jest podanie informacji, gdzie one się znajdują. Wskazanie dowodów pozwala sądowi zweryfikować zasadność oskarżenia⁶⁰. Niedopełnienie tego wymogu, może mieć wpływ jedynie na ocenę zasadności oskarżenia, natomiast nie może uzasadniać uznania aktu oskarżenia za bezskuteczny z powodu braków formalnych⁶¹.

⁵⁴ Zob. Szerzej K. Dudka, M. Mozgawa, *Interes społeczny jako przesłanka prokuratorskiej ingerencji w ściganie przestępstw prywatnoskargowych w trybie art. 60 k.p.k.*, (w:) T. Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Warszawa 201, s. 55–69.

⁵⁵ J. Jakubowska-Hara, C. Nowak, *Przestępstwo zniesławienia z użyciem Internetu w polskim prawie karnym*, „Studia Prawnicze” 2005, nr 4, s. 119.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Zob. Wyrok SA w Gdańsku z dnia 30 stycznia 2002 r., II AKA 577/01, Lex nr 144336. Sąd ten stwierdził, że wystarczające jest opisanie zachowania sprawcy tak, by nie budziło wątpliwości znamię jakiego przestępstwa opis ten dotyczy.

⁵⁸ M. Poliwka-Pacana, *Poprawność czynu zabronionego...*, s. 177–178.

⁵⁹ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Zakamycze 2005, s. 1188; zob. też Sz. Szypuła, *Wpływ postawy pokrzywdzonych na zakres postępowania dowodowego w sprawach z oskarżenia wzajemnego*, (w:) D. Gil (red.), *Gwarancje praw pokrzywdzonych w postępowaniach szczególnych*, Warszawa 2012, s. 114–117.

⁶⁰ A. Gaberle, *Postępowania szczególne...*, s. 54.

⁶¹ Postanowienie SO w Tarnowie z dnia 12 października 2007 r., II Kz 232/07, KZS 2007, Nr 11, poz. 75.

Warunek podpisania aktu oskarżenia musi być spełniony, jeżeli skarga ma być skuteczna⁶². Podpis określa, że dokument jest zakończony (a z kolei data – kiedy; czyli powinny być złożone równocześnie)⁶³. Podpisuje ten, kto sporządził, zawsze własnoręcznie i niekoniecznie czytelnie⁶⁴ (art. 119 k.p.k. w zw. z 487 k.p.k.). Za osobę, która nie może się podpisać, pismo podpisuje osoba przez nią upoważniona, ze wskazaniem przyczyny złożenia podpisu (art. 119 § 2 k.p.k.).

Warunek złożenia zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania uznaje się za spełniony, jeżeli oskarżyciel prywatny składa przy akcie oskarżenia lub wraz z oświadczeniem o przyłączeniu się do toczącego się postępowania, lub podtrzymaniu oskarżenia, od którego prokurator odstąpił, dowód wpłacenia do kasy sądowej zryczałtowanej równowartości wydatków. Ryczałt ten nie obejmuje kosztów ogłoszeń w prasie, radiu, i telewizji ani nie opłaconych przez strony kosztów pomocy prawnej udzielanej z urzędu przez adwokatów (art. 621 § 1 k.p.k.). Brak uiszczenia opłaty wywołuje konieczność wezwania oskarżyciela prywatnego do dokonania opłaty w terminie 7 dni (art. 120 § 1 k.p.k.). Nieuzupełnienie wymaganego braku w terminie powoduje skutek w postaci uznania aktu oskarżenia za bezskuteczny (art. 120 § 2 k.p.k.). Stwierdzenie bezskuteczności aktu oskarżenia następuje przez prezesa sądu w drodze zarządzenia. Przyjmuje się, że zarządzenie to zamyka drogę do wydania wyroku w sprawach z oskarżenia prywatnego. Na zarządzenie prezesa sądu oskarżycielowi prywatnemu przysługuje zażalenie (art. 459 § 1 k.p.k. w zw. z art. 466 § 1 k.p.k.).

W myśl art. 623 k.p.k. oskarżyciel prywatny może na zasadach ogólnych ubiegać się o zwolnienie w całości lub w części od wyłożenia kosztów podlegających uiszczeniu przy wnoszeniu pisma procesowego, wykazując, że ze względu na jego sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów wyłożenie ich byłoby zbyt uciążliwe. Ciężar dowodu co do istnienia okoliczności uzasadniających zwolnienie od kosztów spoczywa na osobie ubiegającej się o to zwolnienie⁶⁵.

Prezes sądu w trybie art. 622 k.p.k. – w razie pojednania się stron przed wszczęciem przewodu sądowego, warunkowego umorzenia postępowania, umorzenia postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy lub znikomej społecznej szkodliwości albo z powodu stwierdzenia w zarzucanym czynie znamion przestępstwa ściganego z urzędu, zmiany trybu ścigania z powodu przyłączenia się prokuratora do postępowania wszczętego przez oskarżyciela prywatnego i zakończenia tego postępowania w trybie publicznoskargowym – zarządza w całości zwrot wydatków uiszczonych przez oskarżyciela prywatnego. Prezes sądu zarzą-

⁶² Zob. szerzej R. Kmiecik, *Akt oskarżenia jako pisemna forma skargi oskarżyciela publicznego*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 1–2, s. 118–122; S. Waltoś, *Akt oskarżenia*, Warszawa 1963, s. 95.

⁶³ J. Izydorzycyk, *Niektóre aspekty formalnoprawne aktu oskarżenia*, „Prokuratura i Prawo” 2001, nr 7–8, s. 140.

⁶⁴ J. Izydorzycyk, *Niektóre aspekty...*, s. 140.

⁶⁵ J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1288–1289.

dza zwrot uiszczonych przez oskarżyciela prywatnego zryczałtowanych wydatków w połowie – w razie pojednania się stron po rozpoczęciu przewodu sądowego (art. 622 in fine k.p.k.).

Prywatny akt oskarżenia, jak również skarga złożona Policji i przesłana do sądu, przerywa bieg terminu przedawnienia karalności przestępstw prywatnoskargowych (art. 101 §2 i 3 k.k.).

Skarga prywatna z momentem jej wniesienia do sądu wywołuje stan zawisłości sprawy przed sądem. Prezes sądu zobowiązany jest do dokonania czynności w ramach wstępnej kontroli wymogów formalnych aktu oskarżenia z art. 119 k.p.k., 487 k.p.k., 621 §1 k.p.k. Podjęte na tym etapie decyzje mogą przybrać postać pozytywną skutkującą wydaniem zarządzenia o skierowaniu sprawy na posiedzenie pojednawcze, a w dalszej kolejności wyznaczenie ewentualnie rozprawy głównej.

Kontrola formalna może zakończyć się uznaniem aktu oskarżenia za bezskuteczny, jeżeli wezwany pokrzywdzony nie uzupełnił wskazanego braku w terminie 7 dni (art. 120 §2 k.p.k.)⁶⁶, pomimo że został prawidłowo pouczone o tym fakcie przy doręczeniu wezwania (art. 120 § 2 k.p.k.). Pismo takie nie rodzi skutków prawnych, tak jakby nie zostało w ogóle złożone⁶⁷. Brak ten może prowadzić do powstania przeszkody w dalszym rozwijaniu się postępowania w sprawie z oskarżenia prywatnego⁶⁸.

Kolejnym etapem w przedmiocie badania skargi prywatnej jest analiza istnienia przesłanek procesowych warunkujących dopuszczalność procesu (art. 17 § 1 k.p.k.) oraz istnienie podstaw do wdrożenia trybu prywatnoskargowego. Etap ten ma zasadnicze znaczenie do stwierdzenia czy czyn zarzucany w akcie oskarżenia wyczerpuje znamiona przestępstwa prywatnoskargowego, czy też podlega ściganiu z oskarżenia publicznego. W tym ostatnim wypadku skarga prywatna traci swój byt. Z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela postępowanie zostaje umorzone (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.). Kontrola ta umożliwi również wyeliminowanie spraw, których społeczna szkodliwość czynu jest znikoma (art. 17 § 1 pkt. 3 k.p.k.).

Dyspozycyjność wniesienia skargi do sądu została zachowana w kręgu spraw ściganych z oskarżenia prywatnego⁶⁹. Uznaje się, że oskarżyciel prywatny jest *dominus litis* postępowania⁷⁰. To on decyduje o zasadności popierania skutecznie

⁶⁶ Uchwała SN z dnia 29 kwietnia 1970 r., VI KZP 4/70, OSNKW 1970, nr 6, poz. 56. W literaturze niektórzy Autorzy przyjmują, że w tej sytuacji występuje tzw. „inna okoliczność wyłączająca ściganie” z art. 17 § 1 pkt. 11 k.p.k., w: A. Gaberle, *Postępowania szczególne...*, s. 55.

⁶⁷ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 16 stycznia 2002 r., II AKz 495 / 01, KZS 2000, nr 1, poz. 20.

⁶⁸ K. Marszał, S. Stachowiak, K. Sychta, J. Zagrodnik, K. Zgrzyzek, *Proces karny. Przebieg postępowania*, Katowice 2008, s. 161.

⁶⁹ A. Murzynowski, *Znaczenie zasady skargowości i kontrydiktoryjności w działalności sądów w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania karnego*, (w:) T. Nowak (red.), *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Profesora Wiesława Daszkiewicza*, Poznań 1999, s. 368–370.

⁷⁰ D. Gil, *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego...*, s. 78.

wniesionej skargi i w zasadzie w każdym momencie procesu i w różnej formie może zrezygnować z jej popierania. Sąd po wniesieniu skargi jest gospodarzem procesu w tym sensie, że prowadzi postępowanie, kieruje nim, nie jest jednak jego dysponentem w takim stopniu, jak w procesie publicznoskargowym⁷¹. Odstąpienie oskarżyciela może przybrać wyraźną postać, polegającą na złożeniu w formie pisemnej lub ustnej do protokołu posiedzenia lub rozprawy, oświadczenia o odstąpieniu (art. 496 k.p.k.). Z domniemaniem prawnym odstąpienia oskarżyciela prywatnego mamy do czynienia w sytuacji nieusprawiedliwionego niestawiennictwa na posiedzenie pojednawcze oskarżyciela lub jego pełnomocnika (art. 491 k.p.k.) albo niestawiennictwa na rozprawę główną bez usprawiedliwionych powodów (art. 496 §3 k.p.k.). W literaturze domniemanie to uznaje się za niewzruszalne (*presumptio iuris ac de iure*), bowiem nie jest wymagany przeciwdowód zmierzający do podważenia konsekwencji niestawiennictwa⁷². Odmiennego zdania jest R. Kmiecik, który stwierdza, że „podstawą domniemania prawnego (wzruszalnego) przewidzianego w art. 496 §3 k.p.k. nie powinno być niestawiennictwo bez „usprawiedliwionych powodów”, ale sam wcześniejszy fakt niestawiennictwa oskarżyciela prywatnego i jego pełnomocnika „bez usprawiedliwienia” w chwili sprawdzania przez sąd obecności na rozprawie, o ile domniemanie to nie zostanie obalone przez uprawdopodobnienie istnienia okoliczności wskazujących na „usprawiedliwione powody” tego niestawiennictwa. Niestawiennictwo będzie wówczas równoznaczne z fikcją prawną (lub domniemaniem prawnym niewzruszalnym) odstąpienia od oskarżenia⁷³. Odstąpienie oskarżyciela prywatnego od oskarżenia przed rozpoczęciem przewodu sądowego na rozprawie głównej powoduje wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania (art. 496 § 2 k.p.k.). Jeżeli oskarżyciel prywatny odstąpi od oskarżenia przed prawomocnym zakończeniem postępowania, postępowanie umarza się za zgodą oskarżonego (art. 496 § 1 k.p.k.). Odstąpienie od popierania skargi przez oskarżyciela prywatnego jest dla sądu wiążące. Natomiast odstąpienie oskarżyciela prywatnego nie wywołuje wpływu na byt skargi pozostałych oskarżycieli w sytuacji, gdy mamy do czynienia z tzw. współuczestnictwem procesowym⁷⁴.

Podsumowując, należy stwierdzić:

1. Idea przekazania ścigania wybranych przestępstw pokrzywdzonemu co do zasady nie budzi wątpliwości. Pokrzywdzony jest najbardziej zainteresowany, by sprawca poniósł zasłużoną karę za swój czyn. Charakter czynów ściganych

⁷¹ M. Lipczyńska, *Oskarżenie prywatne...*, s. 15.

⁷² D. Kala, *Tryby szczególne w kodeksie postępowania karnego w świetle poglądów prezentowanych w doktrynie i judykaturze*, Toruń 2005, s. 78–79; zob. też uchwałę SN z dnia 23 września 2008 r., I KZP 19/08, OSNKW 2008, nr 10, poz. 77.

⁷³ R. Kmiecik, *O konkludentnym odstąpieniu oskarżyciela prywatnego od oskarżenia (art. 496 § 3 k.p.k.)*, (w:) *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdy*, Warszawa 2009, s. 624, 617–625.

⁷⁴ Zob. Postanowienie SN z dnia 5 września 1955 r., II KO 11/55, OSN 1955, nr 4, poz. 45.

z oskarżenia prywatnego generalnie wskazuje, że godzą one bezpośrednio w interes pokrzywdzonego, a tylko pośrednio w interes społeczny⁷⁵. Przy tym ogólnym założeniu oddanie funkcji ścigania i pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej pokrzywdzonemu wydaje się jak najbardziej zasadne. Tryb prywatnoscargowy zastrzeżony jest dla przestępstw, których udowodnienie co do zasady nie wymaga długotrwałego i żmudnego postępowania dowodowego.

2. Ciężar dowodu w procesie karnym z oskarżenia prywatnego spoczywa na oskarżycielu prywatnym. Jednocześnie racjonalny ustawodawca wprowadził instrumenty mające na celu pomoc w zebraniu dowodów. I tak policja w razie potrzeby zabezpiecza dowody (art. 488 §1 k.p.k.), a na polecenie sądu dokonuje określonych przez sąd czynności dowodowych” (art. 488 §2 k.p.k.). Policja ma prawo – w myśl art. 488 §2 k.p.k. – dokonać czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 k.p.k.). Ma to uzasadnienie, bowiem zasada domniemania niewinności wymaga, by ten, kto twierdzi, że oskarżony popełnił przestępstwo, poniósł ciężar udowodnienia oskarżenia⁷⁶.
3. Niewątpliwą niedogodnością dla oskarżyciela prywatnego jest obowiązek złożenia zryczałtowanej równowartości wydatków⁷⁷. Termin jej złożenia, w mojej ocenie, powinien mieć miejsce w sytuacji prawnej dopuszczalności nadania skardze biegu. Momentem dokonania opłaty winien być termin – do momentu rozpoczęcia posiedzenia pojednawczego. Obowiązek poniesienia zrównoważonej równowartości wydatków nie jawi się jako nadmierne obciążenie niemożliwe do spełnienia, tamujące dostęp do sądu, zwłaszcza gdy uwzględni się prawo do żądania zwolnienia od uiszczenia opłaty.
4. Pokrzywdzony może domagać się ustanowienia pełnomocnika z urzędu, co umożliwi mu dochodzenie swoich praw.
5. Wymogi formalne skargi prywatnej nie są nadmierne, zaś ich spełnienie nie jest warunkowane posiadaniem wiedzy profesjonalnej. W zasadzie są one możliwe do spełnienia przez każdego zainteresowanego. Prywatny akt oskarżenia nie musi zawierać uzasadnienia, co powoduje, że pokrzywdzony nie musi już w skardze wykazać jej zasadności, przedstawiając okoliczności faktyczne i uzasadnienie prawne swych twierdzeń.

⁷⁵ T. Bojarski, *Uwagi o ściganiu z oskarżenia prywatnego i na wniosek*, (w:) S. Stachowiak (red.), *Współczesny polski proces karny. Księga ofiarowana Profesorowi Tadeuszowi Nowakowi*, Poznań 2002, s. 36–37.

⁷⁶ Z. Świada (red.), *Postępowanie karne. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 51.

⁷⁷ T. Bojarski, *Uwagi o ściganiu z oskarżenia prywatnego...*, s. 41.

STRESZCZENIE

Przedmiotem artykułu jest skarga w postępowaniu w sprawach z oskarżenia prywatnego. Autorka omawia najpierw ogólne znaczenie skargi, a następnie analizuje skargę pokrzywdzonego złożoną Policji w różnych jej aspektach. Omawia też czynności wykonywane przez Policję na zlecenie sądu, co jest szczególnie istotne w sytuacji, gdy pokrzywdzony nie zna sprawcy przestępstwa.

Trafnie twierdzi, że zasadne byłoby w tej sytuacji przesłanie przez sąd skargi prokuratorowi, w celu ustalenia sprawcy i podjęcia decyzji w przedmiocie zasadności ingerencji prokuratora (art. 60 k.p.k.). Dopiero negatywna ocena interesu społecznego przez prokuratora, a tym samym brak podstaw do wszczęcia postępowania z urzędu, powinna spowodować skutek w postaci wezwania pokrzywdzonego i przekazania mu danych o sprawcy, jeżeli został ustalony, wraz z pouczeniem, jakie w tej sprawie może podjąć czynności.

Szczegółowo zostały przedstawione elementy aktu oskarżenia w sprawach z oskarżenia prywatnego.

Autorka swoje rozważania szeroko argumentuje wypowiedziami przedstawicieli doktryny o orzecznictwie, co sprawia, że opracowanie ma charakter dogłębny.

SUMMARY

The article deals with a complaint in a proceeding in civil lawsuit cases. First, the author discusses the general meaning of a complaint and next she analyzes various aspects of a complaint filed by the aggrieved at the Police. She also discusses the steps ordered by a court and undertaken by the Police, which is especially important in case the aggrieved does not know the crime perpetrator.

The author is right to state that in such a situation a court has a reasonable cause to pass the complaint to the public prosecution office in order to identify the perpetrator and decide if a prosecutor has grounds for taking action (Article 60 of the Criminal Proceeding Code). In case of the prosecutor's negative assessment of public interest, i.e. there are no grounds for initiating obligatory proceeding, the situation should result in passing the data of the perpetrator (if he/she was identified) to the aggrieved and informing the aggrieved what steps he/she can undertake in the case.

The author thoroughly discusses the elements of indictment in civil lawsuit cases.

The author presents arguments for her analysis by quoting statements made by the representatives of the judicial decision-making doctrine. As a result, the work gains an in-depth character.